

UDK: 368.025.8: 347.426.4: 369.216: 241.52:347.417

Nebojša Z. Stevanović, dipl. pravnik

pravni zastupnik u GFO Valjevo, Kompanija „Dunav osiguranje“

NAKNADA NEMATERIJALNE ŠTETE ZBOG NAROČITO TEŠKOG INVALIDITETA

S razvojem društva povećala se mogućnost za prouzrokovanje raznih šteta. Štete se stalno prouzrokuju životu čoveka i njegovom integritetu. Tokom obavljanja mnogih vrsta korisnih aktivnosti, delatnosti i radnji neretko se dešavaju razne povrede. Povrede mogu biti takve prirode da žrtva ili povređeno lice budu dovedeni u stanje u kojem život postaje osobito težak. Naročito težak invaliditet žrtvu dovodi u teško stanje direktno, a bliske srodnike indirektno. Ovo je nateralo zakonodavca, pravnu nauku i sudsku praksu da budu odgovorni prema tim stanjima i situacijama.

Naročito težak invaliditet često se prouzrokuje na radnom mestu, u raznim vrstama saobraćaja (putničkom, železničkom itd.) i u sportskim aktivnostima. Teški oblici invaliditeta i unakaženosti imaju vidljive posledice budući da žrtva i bliski srodnici doživljavaju psihički bol i patnju jakog intenziteta.

Štete s teškim posledicama najčešće nastaju prilikom obavljanja posla sa opasnim stvarima ili u opasnim delatnostima, naročito u javnom saobraćaju, pri pružanju zdravstvenih usluga, delanju u službama bezbednosti i oružanim snagama, a moguće je da naročito težak invaliditet bude izazvan i zagađenjem životne sredine.

Ključne reči: nematerijalna šteta, pravična naknada, zakon

Pravična naknada nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta u našem pravu precizno je i jasno definisana i dokaz je pravne kulture nacionalnog prava. Duševni bolovi mogu se definisati kao određene neprijatnosti u sferi čovekovog psihičkog života, kao neprijatan psihički doživljaj. Kao sino-

nim duševnom bolu često se koristi termin psihički bol. Ovaj bol kao poremećaj psihičke ravnoteže predstavlja individualni subjektivni fenomen i zavisi od strukturalnih osobina svake ličnosti, a njegova naknada povezana je sa jačinom i trajanjem bola.

Pojam pravične novčane naknade nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta

Naknada nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta posebna je i samostalna vrsta naknade štete. Ovde je cilj ublažavanje teških i složenih posledica naročito teškog invaliditeta. Valja istaći da je duševni ili psihički bol žrtve obično jakog intenziteta i određenog trajanja, te da nosi posledice koje se ispoljavaju u poremećaju psihičke ravnoteže direktne, ali i indirektno žrtve. Ova vrsta pravične novčane naknade nematerijalne štete regulisana je odredbama Zakona o obligacionim odnosima čl. 201/3, i to kao posebna vrsta naknade nematerijalne štete.

Uslovi za ostvarivanje pravične novčane naknade nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta

Da bi se ostvarila pravična novčana naknada nematerijalne štete, treba da budu ispunjeni određeni uslovi, i njih karakteriše kumulativno ispunjenje. Ti uslovi su sledeći:

1. da je oštećenom prouzrokovan naročito težak invaliditet
2. da je naročito težak invaliditet prouzrokovao nematerijalnu štetu
3. da je ova šteta rezultat bola i patnje oštećenog
4. da postoji uzročna veza između teškog invaliditeta i psihičkog bola
5. da se podnese zahtev za naknadu štete.

Ti uslovi proizlaze iz postojeće zakonske regulative, pravne doktrine i sudske prakse:

1. **Prouzrokovanje naročito teškog invaliditeta** – ovaj uslov je najznačajniji i bez njegovog ispunjenja ne može se govoriti o naknadi, a zahteva ga i ZOO u čl. 201, st. 3.

2. **Da je naročito težak invaliditet prouzrokovao nematerijalnu štetu** – šteta može biti direktna i indirektna.

Direktna šteta je ona koju trpi žrtva. Obično se izražava duševnim bolom ili patnjom oštećenog. Psihički bol je obično jakog intenziteta, određenog trajanja i sa značajnim posledicama. Posledice naročito teškog invaliditeta vidne su jer je žrtva obično nepokretna, potpuno unakažena, teško zadovoljava životne potrebe ili ima tešku mentalnu retardiranost usled povrede mozga.

Indirektna šteta jeste ona što pogađa bliske srodnike žrtve jer svakodnevno prisustvuju patnjama žrtve. U narodu se kaže da je cela porodica bolesna ako neki njen član ima naročito težak invaliditet.

Šteta koja se prouzrokuje naročito teškim invaliditetom dolazi do izražaja u duševnom bolu ili patnji oštećenog lica. Naknada ovog vida štete posmatra se kao njena satisfakcija.

3. **Da je šteta rezultat izazvanog psihičkog bola ili patnje žrtve** – Naročito težak invaliditet kod žrtve izaziva nematerijalne štete, koje dolaze do izražaja u psihičkom bolu ili patnji. U ovom slučaju psihička patnja je izuzetna i neuobičajenog intenziteta, i sa određenim trajanjem. Uloga sudskog veštaka u ovim situacijama značajna je jer on svojim nalazom i mišljenjem konkretno i opipljivije utvrđuje psihički bol ili patnju.
4. **Podnošenje zahteva za naknadu štete** – Oštećeni mora blagovremeno podneti zahtev kako bi mu se priznalo pravo na novčanu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta.

Lica koja imaju pravo na naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta

Zakon o obligacionim odnosima u članu 201, st. 3. izričito reguliše i određuje koja lica imaju pravo na naknadu nematerijalne štete zbog smrti i naročito teškog invaliditeta. Lica koja imaju pravo na naknadu su:

- roditelji
- bračni drug
- deca
- braća i sestre
- vanbračni drug
- usvojenik i usvojilac (*de lege ferenda*).

Pravo na pravičnu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta bespogovorno pripada roditeljima, bračnom drugu, deci (bez obzira na uzrast ili životno doba), ali i nasciturusu. Ovde se pravična novčana naknada može dosuditi ako se pođe sa stanovišta da će deca, kada postanu sposobna da shvate naročito težak invaliditet roditelja, pretrpeti psihičku patnju s naročitim intenzitetom i sa određenim posledicama.

Zakon o obligacionim odnosima u čl. 201, st. 4. pravo na novčanu naknadu daje i vanbračnom drugu pošto je vanbračna zajednica trajnijeg karaktera, a zajedničko domaćinstvo, kada postoji, proizvodi ista dejstva kao i bračna zajednica. Razlozi za ovakav pozitivan stav su moralni, prirodni i zakoniti.

Pravo na pravičnu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta pripada i braći i sestrama jer podnose duševnu patnju sa evidentnim posledicama. Naknada im pripada ukoliko postoji trajnija zajednica života, zajedničko domaćinstvo, naročito težak invaliditet srodnika i, kao što je navedeno, psihička patnja.

Pravična naknada nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta pripada i usvojeniku, ali i usvojiocu – ukoliko postoji pravovaljano usvojenje, zatim naročito težak invaliditet, kao i psihički bol i patnja izazvani time, uz blagovremen zahtev za naknadu štete.

Vlada Republike Srbije donela je 2010. godine Uredbu o naknadi štete na licima (Službeni glasnik RS 34/2010). Ovom uredbom bliže se uređuju način i kriterijumi za utvrđivanje materijalne štete, način i kriterijumi za utvrđivanje nematerijalne štete, zavisno od težine telesne povrede ili narušenog zdravlja, to jest od stepena delimične onesposobljenosti za rad; uređeno je i pitanje kruga lica koja imaju pravo na naknadu i maksimalni iznos naknade za pretrpljene bolove usled smrti ili teškog invaliditeta nekog lica.

Prema Uredbi, osnov za novčanu naknadu za materijalnu i nematerijalnu štetu jeste postojanje povrede telesnog integriteta nekog lica, koje je izraženo u kontuzijama i nagnječenju nekog dela tela, oštećenju ili gubitku pojedinih delova tela, trajnom narušenju zdravlja ili smrti lica.

Nematerijalna šteta nadoknađuje se nezavisno od naknade materijalne štete. Nematerijalna šteta kao posledica saobraćajne nezgode, u smislu ove uredbe, obuhvata sledeće:

1. fizički bol
2. duševni bol zbog umanjenja opšte životne aktivnosti
3. pretrpljeni strah

4. duševni bol zbog naruženosti
5. duševni bol zbog smrti bliskog lica
6. duševni bol zbog naročito teškog invaliditeta bliskog lica.

Duševni bol zbog naruženosti ogleda se u trajnom subjektivnom osećanju, to jest patnji koju oštećeni trpi zbog nastalih promena usled povređivanja koje se izražavaju u tome što mu je izmenjen lik bez mogućnosti poboljšanja bilo kakvim medicinskim tretmanima, promenjeno držanje tela (iskrivljenost, paraliza određenih delova tela, skraćenje ili gubitak pojedinih delova tela) koje nije moguće otkloniti i koje je vidljivo, zatim promene na telu koje su vidljive u određenim prilikama (na plaži, pri bavljenju sportskim aktivnostima i u drugim situacijama u kojima oštećeni izlaže povređene delove tela pogledima prisutnih, što izaziva njihovo pojačano interesovanje, zgražavanje ili sažaljenje).

Visina naknade za duševni bol zbog naruženosti zavisi od trajnih posledica, koje se ogledaju u narušavanju dotadašnjeg izgleda i sklada tela, odnosno neke telesne funkcije, a određuju se prema izmenjenom izgledu i skladu tela; tu je relevantan i poremećaj telesne funkcije, uzrast, pol i zanimanje oštećenog lica, kao i lokalitet povrede i stepen naruženosti.

Naknada se određuje prema sledećim kriterijumima za pretrpljeni duševni bol zbog naruženosti:

1. naročito veliko naruženje – do 3.000 evra
2. velika naruženost – do 2.000 evra
3. srednja naruženost – do 1.000 evra
4. laka naruženost – do 500 evra.

Duševni bol zbog smrti bliskog lica izražava se u subjektivnom osećanju, tj. patnji koju oštećeni trpi zbog gubitka bliskog lica.

Pravo na naknadu za duševni bol zbog smrti bliskog lica imaju supružnik, deca, roditelji, vanbračni partner (u slučaju postojanja trajnije zajednice u skladu sa zakonom kojim se regulišu porodični odnosi) i braća i sestre (u slučaju da je između njih i umrlog postojala trajnija zajednica života). Visina naknade iz stava 2. ovog člana određuje se u sledećim maksimalnim iznosima:

1. za slučaj smrti supružnika ili vanbračnog partnera – 5.000 evra
2. za slučaj smrti deteta – 7.000 evra
3. za slučaj gubitka ploda (fetusa) – 2.000 evra
4. za slučaj smrti roditelja – maloletnom detetu – 6.000 evra
5. za slučaj smrti roditelja – 5.000 evra
6. za slučaj smrti brata ili sestre – 3.000 evra.

U slučaju smrti oba roditelja maksimalan iznos odgovarajuće naknade iz stava 3. ovog člana se udvostručuje. Duševni bol zbog naročito teškog invaliditeta bliskog lica izražava se u subjektivnom osećanju, to jest patnji koju oštećeni trpi zbog naročito teškog invaliditeta bliskog lica.

Pravo na naknadu za duševni bol zbog naročito teškog invaliditeta bliskog lica imaju supružnik, deca, roditelji, vanbračni partner (u slučaju postojanja trajnije zajednice u skladu sa zakonom kojim se regulišu porodični odnosi).

Invaliditet se smatra naročito teškim ako je procenat umanjenja opšte životne aktivnosti oštećenog jednak ili veći od 70 odsto. Visina naknade iz stava 2. ovog člana određuje se u sledećim maksimalnim iznosima:

1. za slučaj teškog invaliditeta supružnika ili vanbračnog partnera – 3.000 evra
2. za slučaj teškog invaliditeta deteta – 4.000 evra
3. za slučaj teškog invaliditeta roditelja – maloletnom detetu – 4.000 evra
4. za slučaj teškog invaliditeta roditelja – 3.000 evra.

Zastarelost prava na pravičnu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta

Kada je u pitanju zastarelost prava na pravičnu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta, treba biti obazriv. Ako je naročito težak invaliditet uzrokovan krivičnim delom, rok zastarelosti naknade nematerijalne štete podleže čl. 377, st. 1. ZOO, gde se kaže sledeće: „Kada je šteta prouzrokovana krivičnim delom, a za krivično gonjenje je predviđen duži rok zastarelosti, zahtev za naknadu štete prema odgovornom licu zastareva kad protekne vreme određeno za zastarelost krivičnog gonjenja.”

Kad je naročito težak invaliditet nastao nekom deliktnom radnjom u javnom saobraćaju, nesrećnim slučajem na gradilištima, zbog zagađenja životne sredine i u raznim drugim slučajevima, primenjuju se odredbe čl. 376, st. 1. i st. 3. ZOO, koje kažu da potraživanje naknade štete zastareva za tri godine od trenutka saznanja za štetu, odnosno za pet godina od kada je šteta nastala.

Zaključak

Naknada nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta jedan je od posebnih oblika ove štete u ovom domenu. Pravičnu novčanu naknadu nematerijalne štete zbog naročito teškog invaliditeta sud može dosuditi kako direktnoj žrtvi tako i bliskim srođnicima koji trpe indirektnu štetu. Oštećena lica mogu da ostvare ovu vrstu naknade pod određenim uslovima, a ti uslovi moraju biti kumulativno ispunjeni, pažljivo utvrđeni i dokazani.

Naknadu štete, tačnije njenu visinu treba pažljivo odmeriti, jer nematerijalna satisfakcija ne sme biti simbolična, već takva da se nedaće oštećenog ublaže koliko je god moguće.

Literatura

- Službeni glasnik RS, 34/2010
- Zakon o obligacionim odnosima
- Kopaonička škola prirodnog prava – Zbornik radova „Pravo i vreme”
- Časopis za pravnu teoriju i praksu *Pravni život*, 2009.
- Zbornik radova „Osiguranje, naknada štete i novi ZPP”, Savetovanje na Zlatiboru 2012.
- www.steta.rs

Summary

Compensation of Non-Material Damage Due to Extreme Disability

Nebojša Z. Stevanović

Compensation of non-material damage due to extreme disability is a special kind of compensation. The Court can award payment of fair pecuniary compensation for non-material damage due to extreme disability to both direct victim and/or his close relatives (such as parents, husband and wife, children, brothers and sisters) suffering the indirect damage. These persons are entitled to such kind of compensation only under certain conditions - such as durable life within the same household - which have to be fully met, carefully

determined and established. An adopted child is entitled to this compensation, too.

Extreme disability, which implies almost total disability or complete deformity, is the main precondition for this kind of compensation. Such disability causes direct and indirect victims mental pain of high intensity, with serious consequences. This form of compensation and/or its amount should be carefully assessed, since the satisfaction of non-material damage must not be symbolic, but such as to mitigate the pains of the damaged person as much as possible.

*Language-edited by: **Bojana Papović***